BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA O‘QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI VA AN’ANAVIY METODLAR INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Ikromova Madinabonu Azimjon qizi
Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti
E-mail: ikromovamadinabonu77@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23473343

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qish savodxonligini rivojlantirishda raqamli ta’lim vositalari va an’anaviy pedagogik metodlarni integratsiyalashning didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi bosma matnlar, elektron hikoyalar, multimedia resurslari va interaktiv topshiriqlardan foydalanishning o‘qib tushunish, axborotni izlash, xulosa chiqarish hamda matn mazmunini talqin qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rnini aniqlashdan iborat. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish va pedagogik umumlashtirish usullaridan foydalaniladi. Xalqaro tizimli sharhlar raqamli va bosma matnlarning o‘qish natijalariga ta’siri bir xil emasligini, natijalar o‘quvchining yoshi, matn turi, raqamli vositaning funksiyalari va baholash mezonlariga bog‘liqligini ko‘rsatadi. Tahlil asosida raqamli vositalarni an’anaviy o‘qish metodlari bilan maqsadli uyg‘unlashtirish, matnni tushunishga yo‘naltirilgan topshiriqlarni ishlab chiqish hamda o‘quv natijalarini muntazam baholashga doir metodik tavsiyalar taklif etiladi. Maqola adabiyotlar tahliliga asoslangan bo‘lib, unda mustaqil empirik tajriba natijalari da’vo qilinmaydi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, o‘qish savodxonligi, raqamli ta’lim, an’anaviy metodlar, matnni tushunish, elektron hikoya, interaktiv topshiriq, PIRLS, pedagogik integratsiya.

Аннотация

В статье анализируются дидактические возможности интеграции цифровых образовательных средств и традиционных педагогических методов в развитии читательской грамотности учащихся начальных классов. Цель исследования заключается в определении роли печатных текстов, электронных историй, мультимедийных ресурсов и интерактивных заданий в развитии понимания прочитанного, поиска информации, формулирования выводов и интерпретации содержания текста. Используются методы анализа научной литературы, сравнительного анализа, систематизации и педагогического обобщения. Международные систематические обзоры показывают, что влияние цифрового и печатного форматов на результаты чтения неоднозначно и зависит от возраста учащихся, типа текста, функциональных возможностей цифровых средств и критериев оценивания. На основе анализа предлагаются методические рекомендации по целенаправленному сочетанию цифровых ресурсов с традиционными методами обучения чтению, разработке заданий на понимание текста и систематическому оцениванию учебных результатов. Работа

основана на анализе научной литературы и не содержит заявлений о результатах собственного эмпирического эксперимента.

Ключевые слова: начальное образование, читательская грамотность, цифровое обучение, традиционные методы, понимание текста, электронная история, интерактивные задания, PIRLS, педагогическая интеграция.

Abstract

This article examines the pedagogical potential of integrating digital learning tools with traditional instructional methods to develop reading literacy among primary school pupils. The study aims to analyse the role of printed texts, digital stories, multimedia resources, and interactive tasks in supporting reading comprehension, information retrieval, inference-making, and text interpretation. The research employs literature analysis, comparative analysis, systematisation, and pedagogical synthesis. International systematic reviews indicate that the effects of digital and print reading formats are not uniform and may vary according to pupils' age, text genre, digital features, and assessment measures. Based on the reviewed evidence, the article proposes methodological recommendations for combining digital resources with traditional reading instruction, designing comprehension-focused tasks, and monitoring learning outcomes. The paper is based on a review of published literature and does not claim original empirical experimental findings.

Keywords: primary education, reading literacy, digital learning, traditional teaching methods, reading comprehension, digital stories, interactive tasks, PIRLS, pedagogical integration.

1. KIRISH

Boshlang‘ich ta’lim o‘quvchilarning keyingi ta’lim bosqichlarida muvaffaqiyatli bilim olishi uchun zarur bo‘lgan tayanch kompetensiyalar shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Mazkur bosqichda o‘qish savodxonligini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi, chunki o‘quvchi matn orqali nafaqat til va adabiyotga oid bilimlarni, balki boshqa fanlarni o‘zlashtirish uchun zarur axborotni ham egallaydi.

O‘qish savodxonligi matnni texnik jihatdan o‘qish bilan cheklanmaydi. U matnda bevosita berilgan axborotni topish, asosiy fikrni aniqlash, mazmun yuzasidan xulosa chiqarish, turli ma’lumotlarni o‘zaro bog‘lash va matnni tanqidiy baholash kabi murakkab aqliy faoliyatlarni qamrab oladi. PIRLS xalqaro tadqiqotining baholash yondashuvi ham o‘qish savodxonligini matndan ma’lumot topish, sodda xulosalar chiqarish, mazmunni talqin qilish va integratsiyalash, matn mazmuni hamda elementlarini baholash jarayonlari orqali ko‘rib chiqadi [1; 2].

Raqamli texnologiyalarning ta’limga kirib kelishi o‘quv materiallarini taqdim etish va o‘quvchilarning mustaqil ishlashini tashkil etish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Elektron kitoblar, audiohikoyalar, animatsiyali matnlar va interaktiv topshiriqlar o‘quv materialini turli shakllarda taqdim etish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli vositalardan foydalanishning o‘zi o‘qish savodxonligi oshishini kafolatlamaydi. Natija vositaning o‘quv maqsadiga muvofiqligi, topshiriqlar sifati, matnning murakkabligi va o‘qituvchining metodik faoliyatiga bog‘liq.

Dahl-Leonard, Hall va Peacott tomonidan 2024-yilda e’lon qilingan meta-tahlil boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga savodxonlikni texnologiyalar yordamida o‘rgatish bo‘yicha tadqiqotlarni umumlashtiradi [3]. Hare va hammualliflarning 2024-yildagi tizimli sharhida esa bolalar va o‘smirlarning bosma hamda raqamli formatdagi matnlarni o‘qish natijalari qiyoslangan. Mualliflar ko‘rib chiqilgan tadqiqotlarda o‘qib tushunish natijalari ko‘pincha formatlar o‘rtasida farq qilmaganini, biroq ayrim holatlarda bosma matnning afzalligi kuzatilganini, raqamli format esa ayrim jalb etilish va lug‘atni o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarida foyda berishi mumkinligini qayd etadi [4].

Mazkur dalillar raqamli va an’anaviy metodlardan birini mutlaq ustun deb belgilash o‘rniga, ularni o‘quv maqsadi asosida uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. O‘zbekiston boshlang‘ich ta’limida ham o‘qish savodxonligini rivojlantirishni xalqaro baholash mezonlari, milliy o‘quv materiallari va o‘quvchilarning yosh xususiyatlari bilan bog‘liq holda o‘rganish muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi — boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qish savodxonligini rivojlantirishda raqamli va an’anaviy metodlar integratsiyasining pedagogik imkoniyatlarini ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilish va metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

1. O‘qish savodxonligining asosiy tarkibiy ko‘nikmalarini aniqlashtirish.
2. Bosma va raqamli matnlar ta’siriga oid ilmiy tadqiqotlarni qiyosiy o‘rganish.
3. Raqamli vositalar va an’anaviy metodlarni birlashtirish imkoniyatlarini aniqlash.
4. O‘qish savodxonligini rivojlantirish hamda baholashga doir metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot savoli: boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish savodxonligini rivojlantirishda raqamli vositalar va an’anaviy metodlarni qanday shartlarda uyg‘unlashtirish maqsadga muvofiq?

2. METODOLOGIYA

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega. Unda raqamli va bosma matnlar, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qib tushunish ko‘nikmalari hamda savodxonlikni rivojlantirish metodlariga oid ilmiy manbalar o‘rganildi. Maqolada mustaqil maktab tajribasi yoki eksperimental sinov o‘tkazilganligi haqida da’vo qilinmaydi.

Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanish nazarda tutiladi.

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish. Boshlang‘ich sinflarda savodxonlikni texnologiyalar orqali rivojlantirish, bosma va raqamli formatlarni taqqoslash hamda o‘qish natijalarini baholashga bag‘ishlangan ilmiy maqolalar o‘rganildi.

Qiyosiy tahlil. Raqamli va bosma matnlarning imkoniyatlari o‘qish maqsadi, matn turi, o‘quvchining yoshi va baholash mezonlari bo‘yicha taqqoslandi.

Tizimlashtirish. O‘qish savodxonligiga oid natijalar axborotni topish, xulosa chiqarish, talqin qilish va baholash kabi ko‘nikmalar bo‘yicha tartibga solindi.

Pedagogik umumlashtirish. O‘rganilgan dalillar asosida raqamli vositalar va an’anaviy o‘qitish usullarini birlashtirishga doir metodik tavsiyalar shakllantirildi.

Xalqaro manbalarni tanlashda ularning mavzuga bevosita aloqadorligi, ilmiy nashrda e’lon qilinganligi, bibliografik ma’lumotlar va DOI identifikatorining mavjudligi hisobga olindi. Jumladan, Dahl-Leonard va hammualliflarning meta-tahlili, Hare va hammualliflarning

tizimli sharhi hamda PIRLS xalqaro baholash materiallari asosiy manbalar sifatida belgilandi [1–4].

Mahalliy kontekstni yoritishda O‘zbekiston boshlang‘ich ta’limida o‘qish savodxonligini rivojlantirishga bag‘ishlangan ilmiy ishlar va PIRLS-2021 natijalariga oid materiallardan foydalanish ko‘zda tutiladi. Biroq mavjud adabiyotlarning barcha mahalliy nashrlari bo‘yicha to‘liq matn va sahifalar bir xil darajada tekshirilmaganligi sababli, yakuniy nashrdan oldin ushbu manbalar bibliografik jihatdan qo‘shimcha verifikatsiya qilinishi lozim.

Mazkur metodologiyaning muhim cheklovi shundaki, ushbu qo‘lyozma to‘liq PRISMA protokoli asosida bajarilgan tizimli sharh sifatida taqdim etilmaydi. Unda barcha ma’lumotlar bazalari bo‘yicha to‘liq qidiruv, ikki mustaqil ekspert tomonidan saralash yoki meta-tahlil amalga oshirilgani haqida da’vo yo‘q.

3. NATIJALAR

Ilmiy manbalar tahlili o‘qish savodxonligini rivojlantirishda raqamli va an’anaviy metodlarning imkoniyatlarini bir necha asosiy yo‘nalishda ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi.

3.1. O‘qish savodxonligining tarkibiy ko‘nikmalari

PIRLS baholash yondashuviga ko‘ra, o‘qib tushunish bir nechta o‘zaro bog‘liq kognitiv jarayonlarni qamrab oladi [1; 2]. Shu sababli boshlang‘ich sinfda o‘qish topshiriqlari faqat matnni ovoz chiqarib o‘qish yoki tayyor savollarga javob berish bilan chegaralanmasligi kerak.

O‘quvchi matnda ochiq ifodalangan ma’lumotni topishi, voqealar o‘rtasidagi bog‘lanishni tushunishi, muallif fikrini aniqlashi va matn mazmunini o‘z bilimlari bilan bog‘lay olishi lozim.

1-jadval. O‘qish savodxonligini rivojlantirish va baholash yo‘nalishlari

Ko‘nikma	An’anaviy topshiriq	Raqamli topshiriq	Baholash mezoni
Axborotni topish	Matndan kerakli jumlani topish	Elektron matndan dalilni aniqlash	Javobning matnga mosligi
Xulosa chiqarish	Voqea sababini tushuntirish	Hikoya asosida sabab–natija topshirig‘i	Xulosaning dalil bilan asoslanishi
Talqin qilish	Asosiy g‘oyani aytish	Matn va tasvirlarni o‘zaro bog‘lash	Mazmunni to‘g‘ri izohlash
Axborotni integratsiyalash	Ikki parcha mazmunini taqqoslash	Turli axborot bloklarini birlashtirish	Umumiy fikrni shakllantirish
Baholash	Qahramon xatti-harakatini asoslash	Muqobil javoblarni dalillar bilan solishtirish	Fikrning izchilligi va dalilliligi

Manba: PIRLS baholash yondashuvi asosida muallif tomonidan tuzildi [1; 2]. Jadvaldagi topshiriqlar metodik misollar bo‘lib, tajriba natijalarini ifodalamaydi.

Jadvaldan ko‘rinadiki, raqamli va an’anaviy topshiriqlar bir xil o‘quv maqsadiga xizmat qilishi mumkin. Ularning farqi axborotni taqdim etish va o‘quvchi faoliyatini tashkil etish shaklida namoyon bo‘ladi. Shuning uchun metodni tanlashda tashqi jozibadorlikdan ko‘ra, topshiriqning qanday fikrlash jarayonini rivojlantirishi muhimdir.

3.2. Raqamli va bosma matnlarning pedagogik imkoniyatlari

Hare va hammualliflar 2000–2023-yillarda e'lon qilingan 88 ta maqolani qamrab olgan tizimli sharhda bolalar va o'smirlarning raqamli hamda bosma matnlardagi o'qish natijalarini o'rgangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'qib tushunish ko'rsatkichlari bo'yicha eng ko'p uchragan holat ikki format o'rtasida farq kuzatilmaganidir. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda, xususan, axborotli matnlarni o'qishda bosma formatning ustunligi qayd etilgan. Raqamli format esa ayrim sharoitlarda o'quvchilarning jalb etilishi va boshqa o'qish ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatgan [4].

Bu natijalar raqamli matnlar barcha vaziyatlarda bosma matnlardan samaraliroq degan xulosani tasdiqlamaydi. Aksincha, matn turi, o'quvchining yoshi, topshiriq maqsadi va raqamli vositaning qo'shimcha funksiyalari natijaga ta'sir qilishi mumkin.

Dahl-Leonard, Hall va Peacottning meta-tahlili texnologiyalar yordamida savodxonlikni o'rgatish bo'yicha boshlang'ich ta'limga oid tadqiqotlarni umumlashtiradi [3]. Ushbu ish raqamli vositalar ta'lim jarayonida foydali bo'lishi mumkinligini baholash uchun muhim manba hisoblanadi. Biroq meta-tahlil natijalarini O'zbekiston maktablarida qo'llaniladigan barcha raqamli resurslar bir xil samaraga ega deb talqin qilish mumkin emas.

Tahlildan kelib chiqadigan metodik xulosa shuki, bosma matnlar diqqatni matn mazmuniga jamlash, qayta o'qish va matn bilan bevosita ishlash uchun qo'llanishi mumkin. Raqamli vositalar esa audioqo'llab-quvvatlash, matnni bosqichma-bosqich taqdim etish, qo'shimcha izoh berish va o'quvchiga tezkor qayta aloqa taqdim etish imkoniyatlarini yaratadi. Bunday imkoniyatlar faqat o'quv maqsadiga xizmat qilgan taqdirdagina pedagogik ahamiyat kasb etadi.

3.3. Raqamli va an'anaviy metodlarni integratsiyalash modeli

O'rganilgan manbalar asosida boshlang'ich sinfda o'qish savodxonligini rivojlantirish uchun uch bosqichli metodik model taklif etiladi. Bu model muallifning nazariy-metodik taklifi bo'lib, samaradorligi alohida empirik tadqiqot orqali hali tasdiqlanmagan.

2-jadval. O'qish savodxonligini rivojlantirishning integrativ metodik modeli

Bosqich	O'qituvchi faoliyati	O'quvchi faoliyati	Kutiladigan o'quv natijasi
Matn bilan dastlabki tanishuv	Bosma yoki elektron matnni maqsadga muvofiq tanlaydi, asosiy savolni qo'yadi	Matnni o'qiydi, mavzuni taxmin qiladi	Matn mazmuniga yo'nalish olish
Mazmunni chuqur anglash	Savol-javob, izoh, juftlikda muhokama va zarur raqamli topshiriqlarni tashkil etadi	Dalil topadi, xulosa chiqaradi, fikrini asoslaydi	O'qib tushunish va talqin qilish
Mustahkamlash va baholash	Bosma yoki raqamli formatda mustaqil topshiriq beradi, javoblarni mezon asosida tekshiradi	Mustaqil javob beradi, xatosini tahlil qiladi	Bilimni qo'llash va o'zini baholash

Manba: muallif tomonidan ilmiy adabiyotlar tahlili asosida ishlab chiqilgan metodik taklif.

Mazkur modelda raqamli vosita an'anaviy metodning o'rnini to'liq egallamaydi. Aksincha, u o'qituvchining tushuntirishi, matnni ifodali o'qish, muhokama, savol-javob va mustaqil tahlil bilan birgalikda qo'llanadi. Masalan, o'quvchilar dastlab qisqa hikoyani bosma shaklda o'qishlari, keyin voqealar ketma-ketligini aniqlash uchun interaktiv topshiriqni

bajarishlari va yakunda qahramonning xatti-harakatini matndan dalil keltirib baholashlari mumkin.

Bunday ketma-ketlik o‘quvchini faqat tayyor javobni tanlashga emas, balki javobni matn mazmuni bilan asoslashga yo‘naltiradi. Shu bilan birga, topshiriqning raqamli shaklda bajarilgani o‘z-o‘zidan o‘qib tushunish darajasi oshganini anglatmaydi. Natijani o‘quvchining javobi, izohi va mustaqil fikri asosida baholash zarur.

3.4. O‘qish savodxonligini baholash mezonlari

O‘qish savodxonligini rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlarning samaradorligini baholash uchun aniq mezonlar talab etiladi. PIRLS yondashuvi matnni tushunishning turli darajalarini farqlash imkonini beradi [1; 2].

Maktab amaliyotida quyidagi mezonlardan foydalanish mumkin:

- matnda ochiq ifodalangan ma’lumotni mustaqil topish;
- matnning asosiy g‘oyasini aniqlash;
- voqealar yoki dalillar o‘rtasidagi sabab–natija munosabatini tushuntirish;
- matnning turli qismlaridagi ma’lumotlarni birlashtirish;
- o‘z xulosasini matndan olingan dalil bilan asoslash.

Mazkur mezonlar asosida o‘qituvchi o‘quvchining qaysi ko‘nikmasi shakllanganini va qaysi yo‘nalishda qo‘shimcha yordam zarurligini aniqlashi mumkin. Bunda topshiriqlar o‘quvchining sinfi, matnning murakkabligi va yosh xususiyatlariga moslashtirilishi lozim.

4. MUHOKAMA

Tadqiqotda ko‘rib chiqilgan xalqaro manbalar raqamli va bosma formatlarning o‘qish savodxonligiga ta’siri murakkab va ko‘p omilli ekanini ko‘rsatadi. Hare va hammualliflarning tizimli sharhida ko‘plab tadqiqotlar o‘qib tushunish bo‘yicha ikki format o‘rtasida aniq farq topmagan, ayrim tadqiqotlarda esa natija matn turi va o‘quvchining xususiyatlariga bog‘liq bo‘lgan [4]. Bu holat ta’lim jarayonida birgina formatni barcha o‘quvchilar va barcha matnlar uchun universal yechim sifatida belgilash to‘g‘ri emasligini anglatadi.

Raqamli vositalarning pedagogik qiymati ularning qanday maqsadda ishlatilishiga bog‘liq. Agar interaktiv topshiriq o‘quvchidan matndagi dalilni topish, voqealar o‘rtasidagi bog‘lanishni aniqlash yoki mustaqil xulosa chiqarishni talab qilsa, u o‘qish faoliyatini qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Aksincha, animatsiya va tovushlar o‘quv maqsadi bilan bog‘lanmagan bo‘lsa, ular asosiy matndan chalg‘itishi ehtimoli mavjud. Shu sababli raqamli resurslarni tanlashda pedagogik maqsad birinchi o‘rinda turishi lozim.

An’anaviy metodlarning ahamiyati ham saqlanib qoladi. Bosma matn bilan ishlash, qayta o‘qish, o‘qituvchi bilan muhokama qilish, fikrni og‘zaki ifodalash va javobni matndan dalil bilan asoslash o‘quvchining matn ustida chuqur ishlashiga xizmat qiladi. Raqamli vositalar ushbu faoliyatlarni to‘ldirishi, lekin ularning o‘rnini maqsadsiz ravishda egallamasligi kerak.

O‘zbekiston sharoitida mazkur masala milliy o‘quv dasturlari, o‘zbek tilidagi matnlarning xususiyatlari, maktablarning texnik imkoniyatlari va o‘quvchilarning raqamli resurslardan foydalanish sharoitlari bilan bog‘liq. Xalqaro tadqiqotlardan olingan xulosalarni mahalliy amaliyotga tatbiq etishda til, matn mazmuni, o‘qituvchining tayyorgarligi va texnik imkoniyatlar hisobga olinishi lozim. PIRLS xalqaro baholash materiallari o‘qish savodxonligini turli kognitiv jarayonlar orqali ko‘rib chiqish uchun muhim metodologik asos beradi [1; 2].

Maqolaning asosiy metodik taklifi raqamli va an’anaviy metodlarni o‘zaro raqobat qiluvchi vositalar sifatida emas, balki yagona o‘quv maqsadiga xizmat qiluvchi usullar sifatida birlashtirishdan iborat. Bunda o‘quv topshiriqlari matnni tushunishning turli darajalarini qamrab olishi, o‘quvchiga fikrini asoslash imkonini berishi va baholash mezonlari oldindan belgilanishi zarur.

Shu bilan birga, mazkur tadqiqotning cheklovlari mavjud. Birinchidan, maqola ilmiy adabiyotlar tahliliga asoslangan va mustaqil eksperimental ma’lumotlarni o‘z ichiga olmaydi. Ikkinchidan, xalqaro tadqiqotlar turli yosh guruhlari, tillar va o‘quv sharoitlarini qamrab olganligi sababli ularning barcha natijalarini boshlang‘ich sinflarga bir xil tatbiq etish mumkin emas. Uchinchidan, taklif etilgan integrativ modelning samaradorligini aniqlash uchun O‘zbekiston maktablarida amaliy sinov, boshlang‘ich va yakuniy baholash hamda natijalarni qiyosiy tahlil qilish talab etiladi.

Kelgusidagi tadqiqotlarda bir xil murakkablikdagi matnlar asosida bosma, raqamli va integratsiyalashgan mashg‘ulotlar natijalarini taqqoslash, o‘quvchilarning matnni tushunish darajasini bir xil mezonlarda baholash va o‘qituvchilar tajribasini o‘rganish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Ilmiy adabiyotlar tahlili boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qish savodxonligini rivojlantirish raqamli yoki an’anaviy vositalardan birini tanlash bilan cheklanmasligini ko‘rsatadi. O‘quv natijalariga matnning mazmuni, topshiriqning maqsadi, o‘quvchining yosh xususiyatlari va o‘qitish metodlari o‘zaro ta’sir ko‘rsatadi.

Tahlil asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. O‘qish savodxonligi matnni ravon o‘qish bilan bir qatorda axborotni topish, xulosa chiqarish, talqin qilish, ma’lumotlarni integratsiyalash va matnni baholash ko‘nikmalarini ham qamrab oladi.

2. Raqamli va bosma matnlarning o‘qish natijalariga ta’siri bir xil emas. Shu sababli ta’lim vositasini tanlashda uning yangiligi yoki tashqi jozibadorligi emas, balki o‘quv maqsadiga muvofiqligi asosiy mezon bo‘lishi kerak.

3. Raqamli resurslar audioqo‘llab-quvvatlash, interaktiv topshiriqlar va tezkor qayta aloqa orqali o‘qish mashg‘ulotlarini boyitishi mumkin. Biroq ularning samarasi o‘quvchining matnni tushunishi va fikrini asoslay olishiga qarab baholanishi lozim.

4. An’anaviy o‘qish, savol-javob, matnni qayta tahlil qilish va muhokama metodlari raqamli vositalar bilan birlashtirilganda yagona pedagogik maqsadga yo‘naltirilishi kerak.

5. Taklif etilgan integrativ metodik modelning O‘zbekiston boshlang‘ich ta’limidagi samaradorligini tasdiqlash uchun maktab sharoitida empirik tadqiqot o‘tkazish, aniq baholash mezonlaridan foydalanish va natijalarni qiyosiy tahlil qilish zarur.

Amaliy jihatdan boshlang‘ich sinf o‘qituvchilariga bosma va raqamli matnlarni o‘quv maqsadiga qarab tanlash, topshiriqlarda matndan dalil keltirishni talab qilish, o‘quvchilarning mustaqil xulosalarini baholash hamda raqamli resurslardan foydalanish natijalarini muntazam kuzatib borish tavsiya etiladi.

Umuman olganda, raqamli va an’anaviy metodlar integratsiyasi o‘qish savodxonligini rivojlantirish uchun istiqbolli pedagogik yondashuv hisoblanadi. Uning real samaradorligi esa ilmiy asoslangan metodika, o‘qituvchining kasbiy mahorati va amaliy tadqiqotlar orqali aniqlanishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A., & Wry, E. PIRLS 2021 International Results in Reading. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center, 2023. Rasmiy nashrlar sahifasi.
2. Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). PIRLS 2021 Assessment Frameworks. Boston College, 2019. PIRLS rasmiy nashrlari.
3. Dahl-Leonard, K., Hall, C., & Peacott, D. (2024). A meta-analysis of technology-delivered literacy instruction for elementary students. Educational Technology Research and Development, 72, 1507–1538. https://doi.org/10.1007/s11423-024-10354-0.
4. Hare, C., Johnson, B., Vlahiotis, M., Panda, E. J., Tekok-Kilic, A., & Curtin, S. (2024). Children's reading outcomes in digital and print mediums: A systematic review. Journal of Research in Reading, 47(3), 309–329. https://doi.org/10.1111/1467-9817.12461.
5. Kudratova, A., & Xamidova, D. (2026). Boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligi. Ta'lim va taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali, 2026-yil, 5-son. Maqola sahifasi.
6. Abduvaliyeva, G. M. (2026). Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini individual ta'lim trayektoriyalari asosida rivojlantirish. Ta'lim va taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali, 2026-yil, 5-son. Maqola sahifasi.
7. Raximova, S. U. (2026). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini rivojlantirishda raqamli o'quv platformalarining samaradorligi (PIRLS mezonlari asosida). Multidisciplinary Journal: Fundamental Research Scientific Journal, 2(02), 23–26. Maqola sahifasi.